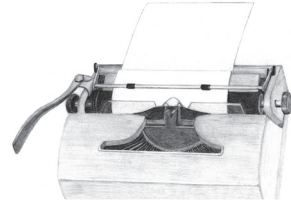

Tiedepolitiikan ulottuvuuksia

Tällä kertaa Tiedepolitiikka painottuu artikkeleidensa osalta nimensä mukaiseen ytimeen eli tiedepolitiikkaan. Suomalaista tiedepolitiikkaa on kritisoitu poukkoilevasta linjattomuudesta. Eritoten viimeistä tiedepolitiikan vuosikymmentä ovat leimanneet resurssien leikkaukset ja niihin kytkeytyvä kehityksen pysähtyminen. Tätä kehitystä on viimeksi analysoinut Tarmo Lemola tänä vuonna ilmestyneessä kirjassaan. Lemola määrittää tiedepolitiikan tavoitteeksi 1960-luvulta lähtien valtion tukeman talouskasvun. Tiede on tässä asetelmassa joutunut kerta toisensa perään antamaan tilaa tärkeämpinä pidetyille teknologioille ja innovaatioille. Viime vuosina tämä on ilmentynyt ehkä aiempaa räikeämmin, kun yliopistojen lähes keskeisimpänä tehtävänä on nähty uusien kaupallisten innovaatioiden tuottaminen ja siten keskeiseksi tavoitteeksi muotoiltu kansakunnan kilpailukyvyyn turvaaminen globaaleilla markkinoilla.

Jos ja toivottavasti kun tämä koronaepidemia rauhoittuu ja poliittisessa päätöksenteossa päästään ainakin jonkin verran normaalimpaan toimintaan, on mielenkiintoista nähdä, minkälaiseksi nykyisen hallituksen tiedepoliittinen linja muotoutuu. Yliopistoindeksin palauttaminen toi resurssien osalta hieman ennakoitavuuden valoa viime vuosina niin kovin pimeään tiedepolitiikan tunneliin. Tiede- ja kulttuuriministerinä aloittanut Annika Saarikko herätti kohua puheellaan, jonka tulkittiin sisältävän mahdollisuuden uuden yliopiston perustamisesta. Alueellisen korkeakouluverkkomme vahva tuki löytyy pitkällä ajanjaksoilla juuri Keskustapuolueen jäsenkentästä. Tiedepolitiikan tempoilevaan linjaan kommentti sopii sikäli hyvin, että viime aikoina vallalla on ollut ainakin osin säästämistäustainen keskittäminen ja yliopistojen yhdistäminen. Rakenteellisia ratkaisuja enemmän tiedepolitiikkamme kaipaisi kuitenkin jäntevää tavoitteenasettelua ja selkeää pidemmän aikavälin strategista linjanvetoa niin rahoituksen ennakoitavuuden kuin tutkimuksen ohjauksen, yliopistojen autonomian ja tutkijoiden akateemisen vapauden näkökulmista.

Lehden kaksi ensimmäistä artikkelia tuovat oman näkemyksensä, miten suomalaista tiedepolitiikkaa tulisi kehittää. *Pekka Neittaanmäki* esittää artikkelissaan mielenkiintoisia argumentteja tutkimusrahoituksen ja tutkijankoulutuksen uudistamisesta. Kirjoittaja kuvaa tutkimuksen yleisesti tunnettua keskeistä ominaisuutta – pitkäjänteisyyttä – kolmeen vaiheeseen jaettuna. Tieteellisen idean etsintä, läpimurto ja tätä seuraava asteittainen eteneminen voidaan kuvata käyränä, kun ne

liitetään toisella akselilla olevaan tieteellisen vaikuttavuuden ulottuvuuteen. Kun tähän asetelmaan liitetään suomalainen kilpailtu ja lyhytjännitteinen tutkimusrahoitus, voidaan kysyä, mitä vaihetta nykyinen rahoitusmallimme tukee ja miten se palvelee yhteiskunnan pitkän tähtäimen kehitystä ja erityisesti tutkimuksen roolia siinä. Kirjoittaja esittää oman ratkaisunsa tutkimusrahoituksen organisoimiseksi uudelleen. Artikkelin lopuksi Neittaanmäki kiinnittää huomiota tutkijankoulutukseen ja siinä yhteydessä tohtoreiden edelleen kansainvälisesti vertaillen alhaiseen osuuteen yritysten tutkimushenkilöstöstä.

Panu Raatikainen tarttuu omassa artikkelissaan kahteen keskeiseen suomalaisen tutkimusrahoituksen piirteeseen: lyhytkestoisen rahoituksen voimakkaaseen kilpailutukseen ja tieteidenvälisyyteen. Näiden ominaisuuksien kimppeun Raatikainen käy tutkijan aseiden eli hakien argumentteja niin suomalaisesta kuin kansainvälisestä tutkimuksesta. Tässä yhteydessä Raatikainen myös sivuaa kolmatta viime vuosina vahvistunutta tiedepolitiikan trendiä eli tutkimuksen ylhäältä päin toteutettavaa ohjausta. Tutkimusargumenttinsa kautta Raatikainen osoittaa, että tutkimushankkeiden työläs ja kallis kilpailuttaminen ja arviointi ei saa tutkimuksen kautta sellaista tukea, joka osoittaisi toiminnan johtavan tutkimuksen tehostumiseen sekä tuloksellisuuden ja laadun paranemiseen. Yksipuolinen tieteidenvälisyyden korostaminen ei myöskään tutkimusten mukaan paranna tutkimusten laatua etenkään, jos se perustuu suurelta osin rahoituksen edellytyksien pakottavaan vaikutukseen. Seurauksena voi helposti olla näennäinen tieteidenvälisyys. Kaikki nyky-yhteiskunnan ongelmat eivät ole ilmastonmuutoksen kaltaisia globaaleja ja moniulotteisia ongelmakimppejä, joiden käsittely edellyttää laajaa tieteidenvälisyyttä.

Tiedepoliittisesti mielenkiintoista kysymystä pohtii myös *Pia Vuolanto* artikkelissaan, joka käsittelee vaihtoehtoisen terveystiedon levittämiseen ja auktorisointiin liittyviä strategioita ja niiden merkitystä suhteessa kansalliseen terveydenhoitojärjestelmään. Vaihtoehtoisten puolestapuhujat pyrkivät saamaan jalansijaa terveydenhuoltojärjestelmässä tietoon perustuvia strategioita käyttämällä. Vuolanto erittelee esimerkkien avulla neljä erilaista tietoon perustuvaa strategiaa. Hän myös osoittaa kytköksiä näiden strategioiden ja asiantuntijoiden toiminnan, julkisen keskustelun sekä monien politiikkalohkojen välillä.

Lehden muu sisältö koostuu kahdesta mielenkiintoisesta väitösluennosta sekä kahdesta katsauksesta, yhdestä keskustelupuheenpuheesta ja kahdesta kirja-arviosta. *Melina Aarnikoivun* väitöskirja käsittelee sekä tiedepolitiikan kannalta mielenkiintoista aihepiiriä – tohtorikoulutusta. Väittelijän näkökulmana tohtorikoulutukseen on sosiaalinen toiminta, minkä kautta hän jäsentää mahdollisuuksia muuttaa syvään juurtuneita rakenteita ja käytänteitä. Raatikaisen tapaan Aarnikoivukin penää tohtorikoulutuksen kehittämiseen enemmän tutkitun tietoon ja välittömään kokemukseen perustuvaa asiantuntemusta.

Pii Telakivi on väitöksessään tarkastellut mielen käsitettä filosofiassa. Aihe saa ajankohtaista sisältöä, kun väittelijä ulottaa tarkastelunsa esimerkiksi älypuhelimien käyttöön monimuotoisena apuvälineenä mitä erilaisemmissa elämäntilanteissa.

Osmo Lampinen tekee tiiviin katsauksen filosofi Torsti Lehtisen tuotantoon ja tapaan ammentaa eksistentiaalisista näkemyksistä vastauksia elämän perustavaa laatua oleviin kysymyksiin. Tiedepolitiikka-lehti on toiminut Osmo Pekosen ansiosta myös suomalaisten tieteenutkijoiden julkaisufoorumina. *Jukka Maalampi* kirjoittaa mielenkiintoisen tarinan Helsingin yliopistossakin vaikuttaneesta fyysikosta, Runar Viktor Gäsströmistä, jonka elämäntaival ajoittui kylmän sodan aikakaudelle. Gäsström rakensi Helsingin yliopiston fysiikan tutkimusta pitkään palvelleen hiukkaskiihdyttimen, jonka ympärille rakentui kokeellisen ydinfysiikan nykypäiviin ulottuva tutkimusperinne. Huomattava osa Gäsströmin urasta toteutui sodan jälkeen Neuvostoliitossa.

Jari Autioniemi tarkastelee keskustelupuheenvuorossaan rationaalisuuden ja etiikan välistä suhdetta hallintotieteissä ja julkisen hallinnon toiminnassa. Hallintotieteissä vallalla oleva näkemys rationaalisuudesta on tekninen ja siinä korostuu johtaminen, mittaaminen sekä tehokkuuspuhe. Nykypäivän hallinnossa keskeisessä asemassa oleva managerialismi nojaa arvopohjassaan tekniseen rationaalisuuskäsitteeseen. Etiikalla ei ole tekniseen rationaalisuuteen perustuvassa hallinnossa kovin suurta sijaa.

Kaisa Karttunen esittelee Jonathan Safran Foerin suomennetun ilmastonmuutosta käsittelevän teoksen ”Me olemme ilmasto. Miten planeetta pelastetaan ruokavalinnoilla? *Arto Mutanen* arvioi Johan Strangin ja Thomas Wallgrenin toimittamaa teosta ”Georg Henrik von Wright: modernin ajan ajattelija”.

Toivotan lukijoille rauhallista ja tervettä joulunaikaa sekä pandemiasta vapauttavaa tulevaa vuotta 2021!

Kangasalla 3.12.2020

Kari Kuoppala